

Daoine óga agus an teicneolaíocht

Ceist 1 Beidh tú ag féachaint ar ball ar thuairisc faoi dhaoine óga agus an teicneolaíocht. Sula bhféachann tú ar an mír, an féidir leat féin agus an duine in aice leat buille faoi thuairim a thabhairt faoi ábhar na míre? Féachaigí ar an bpictiúr thíos chun cuidiú libh.

Ceist 2 (A) Ceangail na focail Ghaeilge leis na focail Bhéarla.

1. lonnaithe	a. <i>legislation</i>
2. reachtaíocht	b. <i>various apps</i>
3. gutháin chliste	c. <i>our children</i>
4. aipeanna éagsúla	d. <i>primarily</i>
5. na meáin shóisialta	e. <i>social media</i>
6. rialachán cosanta leanaí	f. <i>smartphones</i>
7. go príomha	g. <i>consent</i>
8. rudaí contúirteacha	h. <i>based, settled</i>
9. ár gcuid gasúr	i. <i>dangerous things</i>
10. comhthoil	j. <i>child protection regulation</i>

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Anois, féach ar an tuairisc den chéad uair le feiceáil an féidir leat na focail sin a aithint sa mhír nuachta.

Ceist 2 (B) An bhfuil a fhios agat cén difear atá ann idir 'síciteiripeoir' agus 'síciatraí'? Tá sainmhíniú ar an dá ghairm bheatha anseo thíos le cuidiú leat. Scríobh an teideal ceart sa bhearna cuí.

- _____: Tá céim sa leigheas ag an duine seo agus is féidir leis cógas a ordú.
- _____: Seo an scáth-théarma a úsáidtear chun cur síos a dhéanamh ar dhuine a bhfuil an traenáil aige chun cóireáil a chur ar dhaoine a bhfuil deacrachtaí mothúchána acu.

- Ceist 3** Féach ar an tuairisc den dara huair agus freagair na ceisteanna thíos.
1. Cé a mholann gur cheart rialacháin níos déine a bheith ann chun cosc a chur ar dhaoine óga gutháin chliste a úsáid agus iad ró-óg?
 2. Cad a dhéanann daoine óga nuair a bhíonn siad ag úsáid a nguthán cliste, de réir na tuairisce?
 3. An bhfuil Máirín Ní Nualláin i bhfabhar nó in éadan rialacháin níos déine a chur i bhfeidhm? Cén fáth?
 4. Cad a bhí le rá ag an bhfear ar cuireadh agallamh air ar an tsráid faoin scéal?
 5. Cén aois, a mholtar sa mhír, ar cheart d'ógánach a bheith chun guthán cliste a úsáid?

Ceist 4 ‘...ró-óg...’

Cuirtear fleiscín idir **ró-** agus an focal a leanann é má thosaíonn an focal sin le guta, mar is léir ón sampla thuas.

1. Mínigh na rialacha a bhaineann le **ró-** + focal a thosaíonn le consan.
2. Scríobh amach na haidiachtaí thíos arís, agus cuir an réimír **ró-** rompu. Tá an chéad cheann déanta.

óg	ró-óg
deas	_____
furasta	_____
aisteach	_____
suimiúil	_____
crua	_____
te	_____
gruama	_____
mall	_____

Ceist 5 ‘...go gcuirfí...’

Cuir na samplaí den bhriathar saor sna boscaí cearta.

d'éireofaí, dúnadh, ceannaítear, d'fhoghlaimofaí, buafar, ceadáíodh, d'ití, déantar, briseadh, tuairiscítear, míníodh, d'óltaí, ólfar, cuirfear, cheolfaí, aimsíodh, léití, ceannaíodh, caitear

Aimsir chaite	Aimsir ghnáthchaite	Aimsir láithreach	Aimsir fháistineach	Modh coinníollach

Ceist 6

Pléigh na ceisteanna seo leis an duine in aice leat, nó le do ghrúpa.

1. An gcaitheann daoine óga an-iomarca ama ar ghutháin chliste, dar leat?
2. Ar cheart do thuismitheoirí nó ar cheart don Stát cosc a chur ar dhaoine óga faoi thrí bliana déag d'aois gutháin chliste a úsáid? Cén fáth?
3. Cad iad na fadhbanna sóisialta a eascraíonn as daoine óga a bheith ag caitheamh barraíocht ama ar na meáin shóisialta, dar leat?

Treoracha agus Freagraí

Ceist 1

Plé atá i gceist leis an gceist seo.

Ceist 2

(A)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
h	a	f	b	e	j	d	i	c	g

(B)

Síciatraí: Tá céim sa leigheas ag an duine seo agus is féidir leis cógas a ordú.

Sícteiriopoir: Seo an scáth-théarma a úsáidtear chun cur síos a dhéanamh ar dhuine a bhfuil an traenáil aige chun cóireáil a chur ar dhaoine a bhfuil deacrachtaí mothúchána acu.

Ceist 3

Féach an script.

Ceist 4

1. Séimhítear an consan a leanann ró- más féidir.
2. ró-óg
ródheas
rófhurasta
ró-aisteach
róshuimiúil
róchrua
róthe
róghruama
rómhall

Ceist 5

Aimsir chaite	Aimsir ghnáthchaite	Aimsir láithreach	Aimsir fháistineach	Modh coinníollach
dúnadh ceadaíodh briseadh míníodh aimsíodh ceannaíodh	d'ití d'óltaí léití	ceannaítear déantar tuairiscítear caitear	buafar ólfar cuirfear	d'éireofaí d'fhoghlaimfeofaí cheolfáí

Ceist 6

Is féidir gach grúpa a chur ag déanamh an phlé seo agus ansin na ceisteanna a phlé leis an rang iomlán.

Eimear Ní Chonaola

Deir síciatraí atá lonnaithe i gCathair na Gaillimhe le Nuacht TG4 gur cheart reachtaíocht a thabhairt isteach a chuirfeadh cosc ar ghutháin chliste a bheith ag páistí faoi cheithre bliana déag. Tá sé molta ag saineolaithe cosanta leanaí rialacháin níos déine a thabhairt isteach, le nach mbeadh fáil ag leanaí atá ró-óg ar ghutháin chliste.

Eibhlín Ní Choistealbha

Tá leanaí na tíre seo níos óige agus níos óige anois agus iad ag cur spéise i ngutháin chliste – gutháin a mbíonn teacht orthu ar an idirlíon agus ar aipeanna éagsúla. Go deimhin, tá leanaí ag caitheamh tréimhsí níos faide ar líne agus ar na meáin shóisialta anois in aghaidh an lae. Tá sé molta ag saineolaithe cosanta leanaí rialacháin níos déine a thabhairt isteach chun dul i ngleic le hógánaigh ag úsáid gutháin chliste agus iad ró-óg, agus tá sé molta go gcuirí cosc ar ghutháin chliste a bheith ag ógánaigh faoi cheithre bliana déag d’aois.

Is síciatraí agus síciteiripeoir í Máirín Ní Nualláin i gCathair na Gaillimhe agus aontaíonn sí gur ceart reachtaíocht a thabhairt isteach chun dul i ngleic leis an bhfadhb.

Máirín Ní Nualláin, Síciatraí agus Síciteiripeoir, Gaillimh

Sílím go gcuideodh sé go mór dá mbeadh reachtaíocht ann, reachtaíocht ón rialtas féin, mar ansin thabharfadh sé sin ... chuideodh sé sin leis na tuismitheoirí agus, ag deireadh an lae, chuideodh sé leis na leanaí féin. Is féidir leo a rá lena leanaí gurb é seo an dlí agus seo a chaithfidimid a dhéanamh. Ach ... agus chuideodh sé go mór, mar ní dóigh liom faoi 14, go bhfuil sé ceart, an bhfuil a fhios agat, ceann de na *smartphones* a bheith, go pearsanta, ag gach leanbh.

Eibhlín Ní Choistealbha

Seo cuid de na tuairimí a bhí ag cuid den bpobal¹ ar labhair Nuacht TG4 leo inniu faoin ábhar.

Cainteoir 1

Bheadh sé an-deacair ar fad an dlí sin a chur i bhfeidhm. Sílím go mbraitheann sé ar na tuismitheoirí mar is iad na hoideachasóirí go príomha atá ag na páistí agus níor cheart iad a thabhairt dóibh go dtí go dtosaíonn siad ag dul chun na meánscoile.

Cainteoir 2

Níl aon mhaith deifriú, fiú amháin, sílim, le haghaidh dlíthe móra troma a thabhairt isteach. Ní dóigh liomsa go leigheasann dlíthe² mórán ar chor ar bith ar bhealach – gurb é an ... go gcaithfidimid tosú ag an mbonn agus a rá, ‘Tá rudaí contúirteacha sa saol.’ Caithfidimid ár gcuid gasúr [a chosaint]. Tá sé chomh simplí leis sin.

Eibhlín Ní Choistealbha

Trí bliana déag an aois maidir le comhthoil dhigiteach³ sa tír seo faoi láthair agus táthar ag moladh leis go láidir í sin a ardú.

Eibhlín Ní Choistealbha, Nuacht TG4 sa Ghailimh.

¹ Córas na Mumhan

² *dlíonna* a dúradh

³ *comhthoil digiteach* a dúradh. Tá rogha ann idir ‘comhthoil dhigiteach’ (bain.) agus ‘comhthoil digiteach’ (fir.).